

PAPER DETAILS

TITLE: Eynesil: Tarihçesi ve Ad Mensei

AUTHORS: Mevlüt KAYA

PAGES: 193-211

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/280989>

Okutman
Mevlüt KAYA

Giresun Üniversitesi Eynesil MYO,
tarihmeltemi@hotmail.com

Eser Geçmişi: 02-03-2017 / 19-04-2017

DOI: 10.21551/jhf.296029

Eynesil: Tarihçesi ve Ad Menşei

Eynesil: Its History and Origin of The Name

ÖZET

Türkiye’de birçok yerleşim yerinin ad menşei ve tarihçesi az ya da yanlış bilinmektedir. Bu tabloyu oluşturan ana etken, tarihin akışındaki mevcut kronolojik akışı takip etmek yerine ideolojik varsayımlarla birtakım rivayetlerin “kaynak” olarak ön planda tutulmasıdır. Gerçeğe en yakın sonuca ulaşabilmek için, ad menşei araştırılacak olan yerin öncelikli olarak tarihçesinin bilinmesi gerekir. Ardından, söz konusu yerin coğrafi, fiziki ve sosyal karakteristiğinin öğrenilmesi gerekir. Bu çalışmada, tarihçesi az ve ad menşei yanlış bilinen bir yer olan Giresun’un Eynesil ilçesine yönelik inceleme yapılacaktır. Yazılı ve sözlü verilerin kritiğinden sonra, gerçeğe en yakın sonuç ortaya konularak, mevcut eksik ve yanlış bilinenlerin doğrulanması yönünde önerilerde bulunulacaktır. Özellikle yöredeki Türk varlığının 1071 Malazgirt Savaşı sonrasındaki akınlara indirgenmesine yönelik tezlere karşı veriler sunulacaktır. Eski çağlardan itibaren yöreyi Yunan topluluklarının iskan sahası olarak gösteren ve buna dayanarak Eynesil adını Yunanca ile ilişkilendiren tezlere belgesel verilerle yanıt üreten bu çalışma, söz konusu eksiklik ve yanlışlığın giderilmesi amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eynesil, Eyne/-sî adı, 1071 Malazgirt, 1461 Trabzon’un fethi.

ABSTRACT

The origins and histories of a lot of sites name in Turkey are known few or wrong. The main effect generating this table is prioritizing ideological assumptions and some rumors as ‘resources’ instead of following existing chronological current in the flow of history. It is required to known the history of the site which will be search its origin of the name to reach the best result of truth, with priority. After that, it is required to learned being talked about site’s geographical, physical and social characteristic feature. In this work, will be research about Eynesil which is a county of Giresun, known few about its history and known

wrong about the origin of its name. After the critical of the written and verbal datas, will be make suggestions about verification of known as missing and wrong by producing the best result of the truth. It will be offer the datas up against the arguments specially about Turkish existence's reduction in the region to invasions after The War of Malazgirt in 1071. This work which is answering with the documental datas to the arguments which shows the region as the residential area of Greek communities and which is associating the name of Eynesil with Greek on this basis from the old ages, is done for removing being talked about the lack and mistake.

Keywords: Eynesil, the name Eyne/-sî, 1071 Malazgirt, the conquest of Trabzon in 1461.

Eyneşil, Giresun'un kıyı ilçelerinden biri olup, Trabzon sınırındadır. Batısında ve güneybatısında Görele, doğusunda ve güneydoğusunda Trabzon-Beşikdüzü ve Şalpazarı, kuzeyinde ise Karadeniz bulunmaktadır. Giresun il merkezine 72 kilometre, Trabzon il merkezine 58 kilometre uzaklıktadır.

1920 yılına dek Trabzon vilayetine bağlı bir ilçe olan Giresun; merkez kaza, Tirebolu ve Görele kazaları ile bunlara bağlı Bulancak, Espiye ve Keşap bucaklarından oluşmaktadır. 1923 yılında Giresun il olmuş, 1960'ta da Eynesil, Görele'den ayrılarak ilçe statüsüne kavuşmuştur¹. 1960'a kadar köy ve nahiye statülerinde Görele'ye bağlı kalan Eynesil'den, Osmanlı arşivlerine dayalı yer adları derlemelerinde² ve tarih belirtilmeksizin seyahatnamelerde "Görele", "Eynesil nahiyesi" veya "Eynesil Köyü" şeklinde bahsedilmektedir.

Eynesil, menşei yanlış bilinen yer adları arasındadır. Aynı zamanda Eynesil'in tarihine ve ad menşesine dair yazılı kaynaklar sınırlıdır. Osmanlı'nın son dönemlerine dek toplumsal hareketliliğin önemli merkezlerinden biri olagelen Eynesil'de savaş, işgal, kıtlık, salgın hastalıklar, göçler ve bunlardan kaynaklanan toplu ölüm olayları, yörenin tarihini biçimlendiren ve yönlendiren başlıca etkenlerdir.

1.Eynesil'in Tarihçesi

Giresun yöresi, en doğusundaki Eynesil de dâhil olmak üzere, tarihsel süreçte Hititler, Kimmerler, Driller, Frigler, Miletoslular, Makedonlar, Sakalar, Kumanlar, Pontoslar, Romalılar ve Osmanlıların hâkimiyeti altında kalmıştır³. Yörede hâkimiyet kurmuş çoğu uygarlığın, kültürel izlerini taşıyan kalıntılar mevcuttur. Bu kalıntılar hem somut hem de soyut olup; dil, gelenek ve yapı kültürü gibi alanlarda antropolojik dinamiklerini sürdürmektedir.

- 1 Mustafa Cin, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun'da Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri", Yeşil Giresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun (Sempozyum Bildirileri), Ümit Ofset, Giresun 2003, s. 165-166.
- 2 Tahir Sezen, Osmanlı Yer adları, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yay., Ankara 2006, s.179.
- 3 İngiliz ajan-gezgin Sheridan, Giresun'un 1924-1925'li yıllarda Giresun'un henüz Roma görüntüsünden uzaklaşmadığını yazmıştır: "... Giresun masmavi bir çerçevenin içine yerleştirilmiş soluk renkli bir ortaçağ İtalyan tablosuna benziyordu"; Clare Sheridan, Sade Türk Kahvesi, Arion yay., İstanbul 2004, s.115.

Milattan önceki dönemlerde Giresun yöresinde Türklerin varlığı, tarihsel bir gerçekliktir. Söz konusu dönemlerde bölgede yaşamış olan Kolhlar, Driller, Mossionikler, Halibler ve Tibarenler gibi toplulukların Yunan asıllı olmadıkları, Doğu Karadeniz'e dair ilk bilgi veren Yunan seyyahların eserleriyle sabittir⁴.

Giresun yöresi, Osmanlıların 1461'de Trabzon Rum Devleti'ni kuşatarak kendine bağlamasından daha önce Türk yurdu haline gelmiştir. 1071'de gerçekleşen Malazgirt Savaşı sonrasında, Anadolu içlerine doğru yoğun Türk akınları başlamıştır. Bu akınların neticesi olarak, Ordu-Ünye'den⁵ Giresun yöresine ve Trabzon içlerine kadar olan kesim, ilk kez Çepni Türkü Kuşdoğan Bey tarafından fethedilmiştir. Kuşdoğan Bey'in yöreyi 1301'den önce fethederek Türk iskânına açtığı bilinse de bu fethin tarihi net olarak bilinmemektedir⁶. Çünkü bölgeyi fetheden Türk boylarında, bu dönemde tahrir tutma geleneği yoktur. Ancak bölgede, Kuşdoğan Bey'e dair önemli kalıntılar vardır. Dereli'deki Kuşdoğan kalesi ve Kuşdoğan köyü (bugünkü Kuşluhan mah.) bu kalıntılara örnektir⁷.

Bıjışkyan, 1817-1819 yıllarında bölgeye dair izlenimlerinde, Görele-Eynesil yöresinde Çepni Türklerinin yaşadığını; bunların Türkçe-Farsça karışımı "tuhaf" bir dil kullanan, köse sakallı ve ince bacaklı insanlar olduklarına yer vermiştir⁸. Bölgedeki Çepnilerin dillerine dair bu özelliği, daha önce 17. yüzyıl gezginlerinden Kâtip Çelebi de aynı şekilde bildirmiştir⁹. Bıjışkyan'ın aktarımlarına göre; Görele'nin merkezi olan Eleğu kasabasında, sekiz mil ötedeki Şarlı ve Çavuşlu'da ve on mil uzaktaki Dizgine Pazarı'nda Türkler yaşamaktadır. Eynesil-Görele arasındaki Karaburun ise kayalıklardan müteşekkil olduğundan bu yüzyılda eşkiya yatağı durumundadır¹⁰.

Kâmusu'l Alâm'da Eynesil'in de içinde bulunduğu bir kaza olan Görele hakkında şu bilgiler aktarılmıştır: *"Görele: Trabzon vilayet ve sancağında bir kaza olup, şarken Vakfikebir, garben Tirebolu kazalarıyla, şimalen Karadeniz'le, cenuben dahi Gümüşhane sancağıyla mahduddur. 56 karyeden mürekkeb olup, merkezi sahile karib bulunan İlevü karyesidir. Ahalisi 31058 kişi olup, 694'ü Rum, 214'ü Ermeni ve küsuru Müslimdir. Arazisi 156043 dönüm olup, başlıca mahsulatı: mısır, buğday, fındık, üzüm ve saireden ibarettir. Üzümden hayli şarab imal olunur: Ahalisi ince ve kalın keten beziyle şayak ve şal, nesc ve tüfek, tabanca, mitas gibi demirden alet imal ederler. Çam ağacından tahta, şimşirden kaşık dahi yaparlar"*¹¹.

4 Bilgehan Atsız Gökdağ, "M.Ö. 2000'li Yıllardan Günümüze Giresun'daki Türk Varlığı", Giresun Tarihi Sempozyumu Bildirileri (24-25 Mayıs 1996), İstanbul 1997, s. 28; Melek Öksüz, 1746-1789 Tarihleri Arasında Trabzon'da Sosyal ve Ekonomik Hayat, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2004, s. 19.

5 Bahaeddin Yediyıldız, Ordu Tarihinden İzler, Fast Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 39; Veli Saltık, Çepniler ve Güvenç Abdal Ocağı, Özdoğan Matbaası, Ankara 2016, s. 40.

6 Ahmet Gürsoy, "Giresun Kazası'nın Vilayet Oluşu", Yeşilgiresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun, (Sempozyum Bildirileri), Ümit Ofset, Giresun 2003, s. 98.

7 Necati Demir, "Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Çepni Türkmenleri ile Güvenç Abdal Ocağı'nın Kuruluşu", GÜ. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi, 63 (2012), s. 36; Saltık, a.g.e., s. 40.

8 P. Minas Bıjışkyan, Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası (1817-1819), Çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul Edebiyat Fakültesi yay., İstanbul 1969, s.39

9 Veysel Usta, Anabasis'ten Atatürk'e Seyahatnamelerde Trabzon, Serander yay., Trabzon 1999, s.64.

10 P. Minas Bıjışkyan, Pontos Tarihi, Çev. Hrand D. Andreasyan, Çivi Yazıları yay., İstanbul 1998, s. 80

11 Şemseddin Sami, Kâmusu'l Alâm, Cilt: 5, Mihvan Matbaası, İstanbul 1896, s. 3918.

1.1.Trabzon'un Fethine Kadar Eynesil Yöresi

Kuşdoğan Bey tarafından fethedilen Giresun yöresi (Kürtün, Dereli, Tirebolu-Görece-Eynesil), bir süre sonra Trabzon Rum imparatoru I. Aleksi tarafından geri alınmıştır. Sonraki süreçte bölgeye yine Türk akınları başlamış, Giresun yöresinde yoğunlaşan Çepniler¹², Hacı Emiroğlu Süleyman Bey liderliğinde 1397'de yöreyi tekrar fethetmiştir. Bunların bir bölümü, bölgeyi Türkleştirmede önemli faaliyetler yürüten, Moğol istilalarıyla Karadeniz'e çekilen Çepnilerdir¹³. Yöredeki siyasi istikrarsızlık, yüzyıllarca devam etmiştir. Fatih Sultan Mehmed, Trabzon'un fethine çıktığında Tirebolu, Görece ve Giresun kaleleri Rum imparatorunun elindedir. Eynesil, Görece, Kürtün, Dereli ve Giresun kırsalları ise Çepni Türklerinin elindedir¹⁴.

Trabzon, Trabzon Rum İmparatoru'nun kontrolü altındadır. Clavijo, Eynesil Görece yöresinin Trabzon Rum İmparatorluğu'na bağlı olduğu döneme dair bölgeyle ilgili şu bilgileri aktarmıştır: *"... Ertesi gün, sahil üzerinde kurulu büyük bir şehir gördük. Burası Tirebolu idi. Trabzon Rum İmparatorluğu'na bağlı ilk yer burasıydı. Biraz daha ilerleyince, Horel¹⁵ adında bir kasaba gördük. Havanın durumu seyahate pek müsait olmadığı halde, buralara uğramayıp, akşama doğru Fol (Vakfikebir) adındaki kaleye uğradık..."*¹⁶. Clavijo'nun hava koşulları nedeniyle fazla kalmadığı ve ayrıntılı bilgi alamadığı Trabzon'a bağlı Eynesil-Görece bölgesinde, azımsanamayacak bir Türk nüfus kaza merkezinin hemen arkasında yerleşmiş haldeydi¹⁷. 1461'deki fethin gerçekleşmesinde, yöredeki Çepni beylerinin büyük katkıları olmuştur. Fetihden yüzyıllarca önce Çepniler, Trabzon kalesinin batısından Ordu iline dek kırsal yerleşkeler kurmuşlardır. Bölgede 1071'den sonraki ilk Türk iskânları, 1461'de Trabzon'un fethiyle değil, Osmanlı Devleti daha kurulmadan önce Türkmen beylerinin bağımsız faaliyetleri ve düzensiz iskân politikalarıyla gerçekleşmiştir. Bölgenin Osmanlı Devleti'ne bağlanmasında büyük katkıları olan Çepniler, 1300'lü ve 1400'lü yıllarda Harşit vadisinin yukarı kesimlerine yerleşmişlerdir¹⁸. 1461'den sonra, bölgenin Osmanlı egemenliğine girişiyle de yöre geneline yayılmışlardır. Bilgin'in aktarımına göre, Çepniler Trabzon'un fethinden bir asır önce Eynesil-Görece-Giresun kıyılarına Akçaabat, Yomra ve Sürmene'den Rum aileler getirilerek iskân edilmiştir. Trabzon'dan batıya Rum aileler gönderilirken, doğuya da Çepniler gönderilip iskân edilerek bölgedeki etnik nüfus dengelenmeye çalışılmıştır¹⁹.

Eynesil tarihini, Görece ve Beşikdüzü ile birlikte ele almak gerekir. Bu üç yer, bölgenin etnik kültürünün mayalanmasına önemli katkılarda bulunarak, karakteristik bir kültür havzası oluşturmuştur. 1071'de Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasıyla başlayan Türk akınlarının, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki ilk durağı; en yoğun toplanma ve dağılma merkezi, güneyde Gümüşhane-Kürtün, kuzeyde ise adı geçen, yan yana sıralı üç ilçedir. Doğu Karadeniz'in

12 Çepniler ve yörenin Türkleşmesi konusunda bkz. Mevlüt Kaya, Çepniler Tarihi Serüveni ve Giresun-Espiye Yöresinin Kültür Kökenleri, Togan yay., İstanbul 2011; Faruk Sümer, Çepniler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay., İstanbul 1992.

13 Tufan Gündüz, Anadolu'da Türkmen Aşiretleri, Bilge yay., Ankara 1997, s. 28.

14 Necmettin Aygün, Onsekizinci Yüzyılda Trabzon'da Ticaret, Serander yay., Trabzon 2005, s. 14.

15 Tirebolu'nun Körliman mevkiinden Eynesil Trabzon sınırına kadar olan bölge.

16 Ruy Gonzales De Clavijo, Anadolu, Orta Asya ve Timur, Çev. Ö. Rıza Doğrul, Ses yay., İstanbul 1993, s.68.

17 Ömer Akbulut, Trabzon: Cumhuriyetten Önce Tarih ve Valiler, İstiklal Matbaası, Trabzon 1955, s.66-67.

18 Gürsoy, "Giresun Kazası'nın Vilayet Oluşu", s. 98.

19 Mehmet Bilgin, Doğu Karadeniz Tarih Kültür İnsan, Serander yay., Trabzon 2002, s.112.

akıncılara açılan en önemli kapıları buralardadır. Etnik değişkenin sürekliliğini en hızlı sağlayan eski işlek yollar, atlı çadırli yüz binlerce göçer aileyi, yüzyıllar boyu bu havzaya taşımıştır. Akıncı Türk boyları, bu tarihsel yolları ve yollar üzerindeki kilit yerleşim noktalarını ele geçirince, yerel mücadeleler yabancı güçlere uzun süre kapalı kalmış, zamanın meşgalesi iç çekişmelere dönüşmüştür. Anadolu'nun doğusundan ve güneydoğusundan yöreye açılan yollar, yöre tarihinin temel dinamiklerini belirlemiştir.

Başka bir husus da yörenin fiziki coğrafyasının dış etkilere kapalı olmasıdır. Kıyının yanı başından itibaren denizi saran sıradağ kümeleri, art arda katmanlar oluşturduğundan, geçit noktalarını engellemiş bir haldedir. Buna bağlı olarak yörede ulaşımı sağlayan geçit sayısı oldukça azdır. Bu gerçeklik, tarihsel süreçteki nüfus hareketlerini etkileyerek tarihin akışında belirleyici bir etken olmuştur. Eski dönemler için tarihin muhasebesini teknik açıdan yapmak mümkün olmadığından, olguları ve olayları insan gücü üzerinden hesaplamak gerekir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'ni olumsuz dış etkilere kapalı kılan fiziki yapısı, tarihi süreçte bölgeyi birçok önemli gelişmenin kapsamından da çıkarmıştır. Yöre, tarihsel çağlarda çoğunlukla bağlı veya yarı bağlı olduğu devletlerin kontrol mekanizmalarının en az işlediği yer olmuştur. Bölgenin, dönemin otoritesine bağlılığı siyasi iltihaktan öteye geçememiştir.

Beşikdüzü, Eynesil ve Görele üçlüsünün iç kesimleri, kendini saran sıradağlarla doğal bir emniyet şeridi sağlamışken, Karadeniz'e bakan kıyıları korunaksız kalmıştır. Kıyıya yaklaşan korsanlar, kasabalarda geçmişte birçok kere yağma hareketinde bulunmuşlardır. Rus Kazaklarının sahilden yaptığı saldırılar da²⁰ Cenevizlilerin bölgedeki limanlara saldırmaları da aynı coğrafi koşulların ürünü olarak meydana gelmiştir.

Eski dönemlerden Osmanlı'nın son zamanlarına dek bölgeye yapılan göçlere bakıldığında, birbiriyle ilişkili iki ana nedenin olduğu görülür: Birincisi ekonomik, ikincisi politiktir. Her ikisi de çağlar boyunca, devirli bir nüfus çalkantısına yol açmıştır. Böylelikle, yörede tarihsel süreçteki uzun soluklu bir yerleşik yaşam tarzı, ancak Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayabilmiştir.

1.2.Trabzon'un Fethinden Sonra Eynesil Yöresi

Trabzon'un fethinden sonra, bölgede resmi olarak Osmanlı devlet kimliği hâkim olmaya başlamıştır. Bölgenin Osmanlı'ya iltihakından önce burada Oğuz-Çepni boyu yoğun biçimde yaşam sürmektedir. Çepnilerle birlikte, bazı Türk boyları da bölgede iskân faaliyetlerinde bulunmuştur. Sakaların, Kumanların, Drellerin eski dönemlerden beri bölgede yürüttüğü fetih hareketlerine, 11. yüzyıl itibarıyla başta Çepni olmak üzere; Eymür, Yüreğir, Alayuntlu, Bayındır, Halaçlı, gibi Türk boyları da katılmıştır. Yöredeki Türk varlığı, milattan önceki asırlara dayanmaktadır. Yer adlarında eski ve yeni Türk topluluklarının adlarının olması rastlantı değildir. Dereli'nin Yuva (Yıva) ve Kuşluhan (Kuşdoğan), Bulancak'ın Bayındır, Kuşluhan (Kuşdoğan), Tirebolu'nun Halaçlı, Eymür, Espiye'nin Çepni, Döğer ve Alucra'nın Koman köyleri bu yer adlarına örnektir.

20 Ömer Akbulut, Trabzon: Cumhuriyetten Evvel Tarih ve Valiler-I, Trabzon 1955, s. 131; Mahmut Goloğlu, Trabzon Tarihi, Ed. Veyse Usta, Trabzon 2000, s. 58; Ayhan Yüksel, Doğu Karadeniz Araştırmaları, Kitabevi yay., İstanbul 2005, s. 7.

1486-1515 yılları arasında Eynesil-Görece yöresinin tımarı Kürtün zeametine ve Akçaabat kazasına bağlı kalmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon yöresini Osmanlı topraklarına katmasıyla buradaki Türkleşme ve İslamlaşma politikaları hızlanmıştır.

1486'da Eynesil kalesinde (Görece kalesi) 357 kişi oturmaktadır. Bunların 324'ü Hristiyan, 33'ü Müslüman'dır²¹. Bu kayıtlar, yöredeki toplam nüfusu değil, yalnızca vergi nüfusunu göstermektedir. Türk boyları yöreye geldiklerinde, yaşam tarzları gereği yaylak-kışlak geleneklerini sürdürdüklerinden, kıyı bölgelerde değil, kırsal kesimde yoğunlaşmışlardır. Yaşantıları, hayvancılığa endekslidir. Sanayiden ve kent kültüründen uzak oldukları için, kıyılardaki kalelerde oturmamaları olağan bir durumdur.

1515'e gelindiğinde, Eynesil-Görece yöresinde 781 vergi nüfusu bulunmaktadır. Bunlardan 79'u Müslüman, 702'si Hristiyan'dır. Eynesil kalesi imamı Mehmet Fakih adında biridir. Tımar olarak Kelete (Deregözü), Manastır, Kızılcainek, Ede ve Kuz köyleri ona verilmiştir. 1583'te yöredeki vergili Müslüman hane sayısı 91'e yükselmiştir. 1682'de Eynesil kalesinde Ali Ferruh adında bir dizdar görevlidir ve kalede 51 de asker vardır. Sonuç olarak, 1486-1583 yılları arasında Hristiyan nüfus 300'den 800'e yükselirken, 1486'da 9 kale görevlisinden ibaret olan Müslüman nüfus 1583'te 550'ye çıkmıştır²².

1683'te Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirdiği Viyana Kuşatması sırasında askere ihtiyaç duyması nedeniyle devletçe, Doğu Karadeniz'den asker talebinde bulunulmuştur. 1694'te Macaristan seferi için Eynesil-Görece ve Tirebolu'dan 300 askerin toplanarak Edirne'ye gönderilmeleri istenilmiştir²³.

1780-1790'lı yıllarda yörenin voyvodası Kuğuzade Süleyman Ağa namında biridir. Bölgenin siyasi bakımdan en karışık olduğu dönemdir. Padişah ve ayanlar arasında ciddi sorunlar olmaktadır. Bu durum, halk üzerinde bazı olumsuz etkiler bırakmıştır. Öte yandan, 1787'de başlayan Osmanlı-Rus savaşı devam etmektedir. 1793'te Görece voyvodası Kuğuzade Süleyman Ağa'ya saldırarak, onu elli gün esir eden Hacı Şahinzade avanesinden, Eynesil köyünden Dedeoğlu Mehmet, devletçe cezalandırılmıştır²⁴.

1800'de Görece ile Tirebolu arasında "Eynebe" (Eyne Bey) adında bir araziyle ilgili anlaşmazlık yaşanmıştır. 1809'da Batum ve Faş'ın savunmasında, Görece voyvodası Kuğuzade Emin Bey de yer almıştır. 1811'de Görece halâ Kuğuzade'lerin idaresindedir. 19. yüzyılın ilk çeyreğindeki Tuzcuoğulları isyanı Görece-Eynesil yöresini etkisi altına almıştır. Olayların başlamasıyla Sultan İkinci Mahmut, Görece-Eleğü'ye iki fırkateyn ile bir korvet göndererek kargaşanın bitmesini sağlamıştır²⁵.

21 Feridun Emecen, "15. ve 16. Asırlarda Giresun ve Yöresine Dair Bazı Bilgiler", OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (1989), s. 158-159; Yüksel, "Görece: Coğrafyası, Tarihi ve Tarihi Şahsiyetleri", Görece Kültür Sanat Sempozyumu (20 Aralık 2003 Bildiriler), ed. S. Çiçek vd., Melisa Matbaacılık, İstanbul 2005, s. 5-6.

22 Yüksel, "Görece: Coğrafyası, Tarihi", s. 5-6.

23 Yüksel, "Görece: Coğrafyası, Tarihi", s. 7.

24 Yüksel, "Görece: Coğrafyası, Tarihi", s. 8-10.

25 Münir Aktepe, "Tuzcuoğulları İsyanı", Tarih Dergisi, 3/5-6 (1953), s. 27-28; Yüksel, "Görece: Coğrafyası, Tarihi", s. 10.

Eynesil-Görece havzasının da içinde bulunduğu Trabzon sancağı, 19. yüzyılda bir kıyı şehri olmanın avantajlarını yaşıyordu. Batum-Görece-Ordu hattı gelişmiş ve kalkınmış olan Trabzon vilayetine bağlanmıştı. Demircilik, vilayet dâhilinde en gözde sektörlerden biri haline gelmişti. Limanın hareketliliğinin yanı sıra, tarımın verimliliği ve ticaretin yaygınlığı vilayetin prestijini arttırmış, nüfusunu çoğaltmıştı. 1872'deki vilayet salnamesine göre Avrupa'dan ithal edilen soba ve kasaların benzerleri ancak Trabzon sancağında imal edilebiliyordu. Kuyumculuk, marangozluk, şarap, tütün, fındık, ipekli kumaş, keten bezi, mum, zeytinyağı, yemiş, kuşak, tüfek, tabanca, dokuma çarşaf, havlu, tahta işlemler, pamuklu kumaş, **gibi ürünler Trabzon sancağından ülke içine ve dışına satılıyordu. Trabzon limanından yapılan dışsatımın önemli bir kısmını İran transit ticareti oluşturuyordu. Bölgenin karayolu ile Erzurum-İran istikametine bağlantısı olması önemli bir durumdu. Bu yol aracılığıyla İran'a ipek, tütün, kuru üzüm ve halı satılıyor; karşılığında pamuklu dokuma, şeker, çay, cam ve madeni eşya alınıyordu. Bunların dışında; Trabzon-Batum ve Trabzon-Fatsa arasındaki mıntikalardan sağlanan keten, keten ipliği, meyve, fındık, mısır ve buğday çeşitli yerlere dışsatımı yapılan ürünler arasında başta geliyordu. Bu yıllarda Trabzon vilayetine bağlı olan Giresun yöresi, diğer birçok Anadolu yerleşkeleri gibi voyvodalarca idare edilmekteydi**²⁶.

1853-1856 yılları arasında Kırım Savaşı'yla meşgul olan Osmanlı Devleti, ekonomik ihtiyaçların giderilmesi ve ordunun iâşesinin sağlanması için halktan yardım talebinde bulunmuştur. İane-i Cihadiye adlı kampanya dâhilinde, Eynesil-Görece yöresinden 24.000 kuruş bağış toplanmıştır.

Sultan İkinci Abdülhamit döneminde Eynesil-Görece yöresinde asayişin önceki döneme göre daha iyi olduğu anlaşılmaktadır. 1900'lere doğru yörede hastalık ve kötü koku yaymakta olan göller ve kuyular kurutulmaya başlanmıştır. 1906-1907'de Hicaz su yollarının onarımı için, yöreden 1754 kuruş bağış toplanmıştır²⁷.

1911'de Beşikdüzü ilçesine bağlı Oğuz köylüleriyle Eynesil'in Ören köylüleri arasında yayla anlaşmazlıkları çıkmıştır. Ören köyünün temsilcisi Hacı Ahmet Efendi, Oğuzluların yayla zamanı silahlı baskın yapacaklarını ve gerekli önlemlerin alınmasının gerekliliğini yetkililere bildirmiştir²⁸.

Birinci Dünya Savaşı'nın etkileri yörede çok çabuk hissedilmeye başlanmıştır. Yöre halkı, savaşın ilk zamanlarında gıda bulamaz hale gelmiştir. Yetkililer, Ziraat Bankası'nın yöreye 15 ton mısır dağıtmasını talep ettiyse de banka bu yardımı mevzuata aykırı bularak reddetmiştir. Banka yetkilileri, bu talebi ve karşılanamama gerekçesini Dâhiliye Nezareti'ne bildirmiştir²⁹.

Savaşın ilk yıllarında Trabzon Valiliği, Görece kaymakamlığının muhtaçların iâşesi ve tedavilerine dair talebine, olumsuz cevap vermiştir. Görece kaymakamlığı, aç ve hasta halkın

26 Musa Çadırcı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara 1991, s. 29, 365-366.

27 Yüksel, "Görece: Coğrafyası, Tarihi", s. 12-14.

28 Ayhan Yüksel, Giresun Tarihi Yazıları, Kitabevi yay., İstanbul 2000, s. 260-261.

29 Yüksel, "Giresun Tarihi Yazıları", s. 110.

karşısında eli kolu bağlı, yardımsız ve yararsız kalmıştır³⁰. Böylece artık Görele-Eynesil yöresinde yaşam giderek daha da zorlaşmıştır. Kuraklık ve kıtlığın yanı sıra işgal süreci, eşkıya ve muhacir baskınları, iş gücünün kalmaması, artan salgın hastalıklar ve ölümler yörede gündelik yaşamı durma noktasına getirmiştir³¹. Yaşanan facialar, giderek sıradan olaylar haline gelmiştir. Eynesil-Görele yöresinin salgın hastalıklarla ilgili geçmişi, 1796'da çok sayıda insanın ölümüne neden olan büyük veba salgınına dek inmektedir³².

Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yılının bitiminde, Rus ordusu tarafından batırılan ve tahrip edilen kayıkların bir kısmı onarılarak Görele limanına getirilmiştir. Erzak taşıyan bu kayıkların birçoğu Eynesil-Görele kayıkçılarına aittir: Eynesilli Mustafabeyoğlu Ali, Eynesilli Mahmut oğlu Mustafa, Aralıklı Seyyid oğlu Mustafa, Eleğülü Ermenek Efendi, Eleğülü Tavacızade Hüseyin Efendi, Eynesilli Dedeoğlu İsmail, Eynesilli Kakatoğlu Ali, Göreleli Haytaoğlu Mustafa ve ortağı Ali, Göreleli Yakupzade Osman ve ortağı Bayram, Köseli köyünden Kahyaoğlu Hacı Ali, Görele Çarşı'dan Cinoğlu Abdullah, Görele Çarşı'dan Raşidzade İbrahim, Eleğülü Pınaroğlu Hacı Salih³³.

1916'da Eynesil-Görele yöresi Rus işgali altında kalmıştır. Ruslar ilerledikçe Türk askeri geri çekilmek zorunda kaldı. Türk askerleri önce Çavuşlu deresine, sonra Görele'ye ve Çanakçı deresine, ardından 21 Ekim 1916'da Harşit'e çekilmiştir. Yöre halkı, bu dönemde Ruslara karşı sivil mücadele vermiş olsa da Rusları durduramamıştır. Halkın büyük bir kısmı muhacir olmuştur³⁴. Muhacirler Eynesil'den çıkıp batıya doğru ilerlerken çoğu açlıktan, hastalıktan ve eşkıya baskınlarından dolayı hayatını kaybetmiştir. Eynesil ve Görele'den hareket eden muhacirler, Tirebolu kırsallarından dolanarak Espiye ve yöresine, Yağlıdere içlerine, Keşap ve Bulancak'ın köylerine yerleşmişlerdir. Eynesil'in Aralık köyünden gidenler, Bulancak'ın Giresun yakasındaki Rum mahallesine yerleşmişlerdir.

Muhacirler, açlık ve açıklık çekmişlerdir. Hiçbir şey üretemeden hayatta kalmaya çalışmış, yiyecek ve giyecek ihtiyacını ancak şans eseri giderebilmişlerdir. Eynesil-Göreleli muhacirlerin dışında, Rusların ilerlemesiyle Giresun'un rahat bölgelerine göçen çoğunluk, genellikle Rize ve Trabzon'dan gelenlerden oluşmuştur. Bunlardan bazıları yörede aç kaldıkça, yerli halkın mallarını gasp etmişlerdir. Bir kısmı ise zorunlu ihtiyaçlarını gidermekten ziyade, eşkıyalığı sektör haline getirmiştir. İnek, koyun, keçi, silah ve para türünden buldukları her şeyi zorla almışlardır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında asker kaçakları da çoktur ve bunlar ellerinde ordudan gasp ettikleri tüfeklerle gezip, eşkıyalık yapmaktadırlar. Kimi muhacirler ölmek için başkasının malından izinsiz kullandıklarında üzülürken, kimileri de eşkıyalık yapmıştır. Devletin kontrol mekanizması zayıfladığından, suç işleyenler tespit edilip cezalandırılmamıştır. Bu ortamda, isteyen istediği suçu işleyebilmektedir³⁵.

İşgal sürecinde Ruslar yörede ilerlemekte, öte yandan meskenleri yakıp yıkarak

30 Yüksel, "Giresun Tarihi Yazıları", s. 111-112.

31 Köseoğlu Osman'ın Hatıratı, Ziya Köse Arşivi, Eynesil 2016, s. 20-80.

32 Sinan Koca, Görele Yöresi Ağızları, Görele Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. 7.

33 Yüksel, "Görele: Coğrafyası, Tarihi", s. 16.

34 Yöredeki muhacirlik süreci, Özgenç tarafından romanlaştırılmıştır: Emine Özgenç, Eynesi Ana, Akçağ yay., Ankara 2015.

35 Köseoğlu Osman'ın Hatıratı, Ziya Köse Arşivi, Eynesil 2016, s. 20-80.

halka işkence ve katliam yapmaktadır. Rus askerleri bahçelere, ekinlere ve hayvanlara saldırmışlardır. Bu olayların en önemli tanıklıklarından biri, Göreleli Rüstemezade Abdülhamid Efendi'nin Bağdat'taki esareti sırasında, ailesinin Rusların yaptıklarına dair, kendisine yazdığı mektuplardır³⁶. Ruslar, Türk direnişçileri kurşuna dizerek, yaşlı kadınlara ve çocuklara çeşitli işkenceler yapmışlardır. Yörede Rusların saldırılarına maruz kalan birçok kadın intihar etmiştir. Pek çok kişi, her şeye rağmen muhacir olmayarak, Rus askerlerine karşı direnmiş, dernekler kurarak teşkilatlanıp, işgale karşı mücadele vermiştir.

Rus işgali bölgede iki yıl kadar sürmüştür. 1917 Aralık'ında Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan Erzincan Ateşkesi'yle, Rus askerleri cepheden çekilmeye başlamıştır. Rusya'da gerçekleşen Ekim Devrimi, Rus askerinin yöreden çekilişiyle yakından ilişkilidir. Doğu Karadeniz'de Rusların ulaştıkları en son nokta, Harşit Çayı (Tirebolu) olmuştur. Ancak Ruslar geri çekilirken, doğuda Ermenilerin kendilerini Kürtlerden korumaları gerektiği bahanesiyle onları silahlandırmışlardır. Silahlanan Ermeniler, silahlarını bahaneleri dışında kullanarak ülkenin çeşitli yerlerinde Türklere karşı ayaklanmışlar, işkence ve katliamlar yapmışlardır.

Türk askerleri, 1918 başlarında Rusların çekilişini hızlandırmak ve işgale son vermek için atağa geçmiştir. Giresun ve Tirebolu'dan harekete geçen Türk birlikleri, Rusların üzerine gitmiştir. 13-14 Şubat'ta Görele ve Eynesil³⁷, 15 Şubat 1918'de ise Vakfıkebir işgalden kurtarılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yapılan Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası, Anadolu'nun muhtelif yerlerinde başlayan işgaller, yöre halkı tarafından protesto edilmiştir³⁸. Ardından başlatılan Milli Mücadele hareketinde ve bu süreçteki savaşlarda yöre halkı, gönüllü birlikler oluşturarak orduya destek vermiştir.

2.Eynesil Adının Menşei

Eynesil adına yönelik, yazılı kaynaklarda farklı görüşler yer almaktadır. Tüm verilerin ve rivayetlerin analiz edilmesiyle, ilçenin adının nereden geldiğine yönelik en gerçekçi yaklaşıma ulaşmak gerekir. Bunun için de ilçenin bilinen başka bir adının olup olmadığını sorgulamak, kaynaklarla bunu doğrulamak, öncelikli girişim olmalıdır. Ardından, Eynesil'in hangi devirlerde, hangi uygarlığın hâkimiyetinde kaldığını, kronolojik olarak öğrenmek gerekir. Kullanılan adın, dünya dilleri arasında hangi dil grubuna ait bir sözcük olduğu ve Türkçede hangi harflerin birbirine dönüşebileceği hususu da göz ardı edilmemelidir.

Yörede tarihsel süreçte Azziler, Muşkiler, Frigler, Miletoslular, Kimmerler, Makedonyalılar, Persler gibi yabancı kavimlerin yanı sıra Sakalar, Driller ve Kumanlar gibi Türk toplulukları da yaşamıştır. Türkler dışında birçok uygarlığın bölgede kültürel mirasının bulunduğunu, bunların çoğunun unutulduğunu, unutulmayanların ise çağlar içinde birbirine karışmış bir kültür yumağına dönüştüğünü söylemek mümkündür.

36 Mevlüt Kaya, "Göreleli Rüstemezade Abdülhamid'in Mektuplarında Askerlik ve Sosyal Hayat", Uluslararası Tarih ve Gelecek Dergisi, 2/3 (2016), s. 117-144.

37 İsmail Hacıfettahoğlu, Sakarya Şehidi Binbaşı Hüseyin Avni Bey, Atlas yay., İstanbul 2003, s. 30.

38 Rahmi Doğanay, Milli Mücadele'de Karadeniz, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2001.

Eynesil adı, 1071'den sonraki Türk akınları sürecinde yöreye konulduğu bilinmektedir. Zaten, Türklerden önceki zamanlara dair kaynaklarda Eynesil'in adı Korolla (Görelle) olarak geçmektedir. Seyahatnamelerde Görelle dâhilindeki Eynesil'den "Görelle", Eynesil Kalesi'nden "Görelle Kale" ve kalenin bulunduğu yerden ise "Görelle Burnu" olarak bahsedilmektedir. M.S. 500'lü yıllarda yazılmış olan Anonim Periplo'da Giresun merkezinin Görelle Burnu'nun 12 kilometre doğusunda yer aldığı görülmektedir³⁹.

16. yüzyılda Halep sancağına bağlı Ravendan nahiyesinde Eyne Hızır adlı bir mezra, Antakya nahiyesinde Eyne Beğ adlı bir mezra ve Eyne Beğ Depesi adında bir tepe, Kuseyr nahiyesinde ise Eyne Beg adlı bir karye bulunmaktadır⁴⁰. 1530 Yılına ait Osmanlı tahrirlerine göre, Simav kazasına bağlı Eynel adlı bir karye, Eğrigöz kazasındaki Hisarcık karyesinde Şeyh Eynel adlı bir çiftlik ve Anadolu'da yeri açıkça belirtilmemiş Şeyh Eynel adlı bir karye bulunmaktadır⁴¹.

19. yüzyıl gezginlerinden Rose Macaulay, Trabzon'dan Giresun'a yaptığı deve yolculuğu sürecinde, Eynesil-Görelle-Tirebolu-Espiye istikametinde kıyı boyu bir yol izlemiş, yöreye dair yalnızca yokuş ve inişleri çok olan arazi koşulları ile mersini⁴² bol dağ eteklerinden söz etmiştir⁴³.

Çağdaş gezginlerden John Freely ise, son yüzyılda gezdiği yöreden şöyle bahsetmektedir: "Görelle'nin on beş kilometre ötesinde Eynesil köyünden geçilir, köyün biraz ötesinde Görelle Burnu denilen burnun üstünde Bizans döneminden kalma dört kale harabesi vardır. Burası antik Korolla'nın bulunduğu yerdir, hisarı da muhtemelen Görelle Kale diye bilinen harabeydi. Korolla klasik çağa tarihlenir ama kale muhtemelen Trabzonlu Büyük Kommenoslardan kalmadır, hisarı ve surları onlar tekrar inşa ettirmişlerdir..."⁴⁴.

Tarihsel sürecin başından Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar Eynesil, Görelle'ye bağlı küçük bir yerleşke olmuştur. 1960'ta ilçe oluncaya dek bu bağlılık köy ve nahiye statülerinde sürmüştür.

Bölgede eski çağlardaki varlığına binaen, antik Yunan mitlerinde geçen, Troyalı prens Ankhises'in oğlu Aineias⁴⁵, "Eynesil" adına telaffuz olarak yakındır. Ancak adın bundan geldiğine, hatta Troyalı Aineias'ın Eynesil yöresinde bulunduğu dair bir kanıt yoktur. Aineias, büyük savaştan sonra hayatta kalanlarla birlikte Ege'den İtalya'ya geçerek Roma'yı kurmuştur⁴⁶. Akdeniz ve Ege havzası dışındaki etkileri bilinmeyen Aineias'la Eynesil adı arasında kökensel bir ilişki kurmaya çalışmak zorlama bir girişim olacaktır.

39 Bilgin, a.g.e., s.30.

40 Enver Çakar, "Halep Sancağında Türkçe Yer Adları", OTAM Dergisi, 11 (2000), s. 96, 99, 101.

41 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri-I (937/1530), Haz. Ahmet Özkılınç vd., T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yay., Ankara 1993, s. 20,45,46.

42 Yörede "dal çileği" olarak adlandırılmaktadır.

43 Rose Macaulay, Trabzon Kuleleri, Çev. Billur C. Tiğrek, Tüm Zamanlar yay., İstanbul 1995, s. 182-183.

44 John Freely, Türkiye Uygurliklar Rehberi-2, Yapı Kredi Bankası yay., İstanbul 2000, s. 122.

45 Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s. 20.

46 Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası, Arkeoloji ve Sanat yay., İstanbul 1993, s. 226.

Başka bir görüşe göre ilçenin adı, eski çağda Yunanca Aya/Agia Eunesin adındaki Trabzon'un koruyucu azizinden gelmektedir. Halk etimolojisinde ise ilçenin adının, "iyi nesil"den geldiği kabul edilmektedir: "*II. Mehmet'in Trabzon Rum imparatorluğunu zapt etmesi üzerine, bu havali de Türk hâkimiyeti altına geçiyor. Bir gün Trabzon'da oturan Türklerden 15-20 kişilik bir kabile, hem bir gezinti, hem de yerli halkın yaşayışını yakından incelemek maksadıyla buraya kadar geliyorlar. O zaman buralar sık ormanlık imiş. Ormanın şurasında, burasında yer yer dumanların çıktığını görüyorlar. Kimlerin bulunduğunu ve nelerin yapıldığını anlamak için, ormanı aramağa başlıyorlar. Karşılaştıkları kimseler, "biz de iyi nesildeniz" diyerek, Türk olduklarını bildiriyorlar..."*"⁴⁷. Efsaneye göre, bu tarihten sonra buranın adı "İyinesil" olmuştur.

Benzer bir yaygın anlatıya göre, "*Osmanlı ordusu askerleri Eynesil'den geçerken çok yorgun oldukları için mola verdikleri esnada yöredeki halk, gerek komutanlara, gerekse de askerlere hizmet edip yardımda bulunur. Birliğin Eynesil'den ayrılacağı sırada komutan, halkı etrafına toplayarak onlara, 'siz ne kadar iyi bir nesilsiniz' demiş. Bundan sonra yörenin adı 'İyinesil' olur, ancak zamanla söyleyişteki farklılaşma nedeniyle de Eynesil adını alır."*⁴⁸.

Fallmerayer, 1840'ta "Ayenesin" adında bir yerden bahsederken şunları yazmıştır: "*Meliars boğazına götüren at yolu, bulunduğumuz konumun üstünden kaya ve çalılıkların arasından neredeyse dikey olarak geçiyordu. En kısa yoldan yukarıya ulaşma denememiz başarısız olunca içeriye, Ayenesin Deresi'ne doğru giden dolambaçlı bir yola girmek zorunda kaldık..."*"⁴⁹. Bunları nakleden araştırmacı Öztürk⁵⁰, Eynesil ile eski Yunanca arasında dilsel ve kültürel bir bağ kurmaya çalışmış ise de, Eynesil adının aziz Aya/Agia Eunesin'den geldiğine, gezgin Fallmerayer'in Karadeniz bölgesinden geçerken rastladığı ve yazdığı Ayanesin deresiyle Eynesil adı arasında bir ilişki olduğuna dair bir kanıt yoktur. Daha önce zikredildiği üzere, Yunan seyyahlarının verdiği bilgiye göre eski çağda yörede yaşamış olan uygarlıklar arasında bir Yunan uygarlığı bulunmamakta, dolayısıyla Yunanca ile Eynesil adı arasında bir bağdan söz edilememektedir.

Sıkça söylenegelen rivayetlerden biri de Eynesil'in adı "eno sur" yani, "birinci kale"den gelmektedir⁵¹. Fakat bu rivayetin gerçeklik payı yoktur. Çünkü "eno", Hint Avrupa dil grubundan olan Slovence "bir" manasına gelmekte ise de bu dil ve kültürün, tarihsel süreçte Eynesil yöresinde bir karşılığı olmamıştır.

Bilge Umar, "Türkiye'deki Tarihsel Adlar" başlıklı kitabında⁵², Eynesil adının kökenine dair yanlış bir saptamada bulunarak şöyle yazmıştır: "*Eynesil. Giresun iline bağlı ilçe merkezi kasaba. Adı, 19. yüzyıl Osmanlı yönetim örgütünde Ayvasil diye geçiyor (T. Baykara, ATCG, s. 250). Demek ki aslı Hagios (Ayios) Basileos, Ermiş Vasil'dir ve bu ad yerel Türk ağzında önce Ay(a)vasil, sonra Eynesil olmuştur."* Umar'ın yazdıklarındaki ilk yanlış, atıfta bulunduğu Baykara'nın eserinden⁵³ yola çıkarak Giresun-Bulancak arasındaki Ayvasıl'ı, vilayetin en

47 Özhan Öztürk, Karadeniz Ansiklopedisi-1, Heyamola yay., İstanbul 2005, s. 367-368.

48 İsa Kara, Giresun Üzerine, Karahan Matbaacılık, İstanbul 2008, s. 58.

49 Öztürk, a.g.e., s. 368.

50 Öztürk, a.g.e., s. 368.

51 Kara, a.g.e., s. 58.

52 Bilge Umar, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1993, s. 264.

53 Tuncer Baykara, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş-I, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay., Ankara

doğusundaki Eynesil sanmasıdır. Umar'ın ikinci yanlışı, Eynesil'in söz konusu dönemde köy, Ayvasıl'ın ise önce köy sonra nahiye statüsünde olduğunu bilmemesidir. Umar, Eynesil adını araştırırken, bölge haritasını dikkate almamıştır. Baykara'nın eserinde geçen ve Ordu iline bağlı olan Ayvasıl nahiyesi ile Eynesil, Umar'ın eserinde birbirine karıştırılmıştır. Baykara'nın eserine göre, Giresun'un batısı merkez kazadan itibaren Ordu livasına, doğusu ise içinde Eynesil de bulunmak üzere Trabzon livasına bağlıdır. Neticede, Ayvasıl ile Eynesil adları arasında belgelenmiş hiçbir köken ilişkisi bulunmamakla birlikte, fonetik dışında bir benzerlik söz konusu değildir.

Bayrı'nın folklor ve yer adları çalışmalarında "Eynesil" adına dair bir ayrıntıya rastlanmamaktadır⁵⁴. Akbayan da Osmanlı sınırları dâhilinde ve en az nahiye statüsünde bulunan idari birimlerin adlarına dair yaptığı arşiv çalışmasında; Eynesil'i "Ayovasil" olarak nakletmiştir. Ayrıca "Ayovasil" adında Osmanlı kayıtlarındaki bazı yerleri de şöyle aktarmıştır:⁵⁵

Ayovasil: Girit'te karye (Ayavasıl/Ayvasıl/Ayıvasıl).

Ayovasil: Giresun-Trabzon bağlantısındaki nahiye (Giresun-Eynesil).

Eyneada: Edirne'de nahiye (İyneada).

Eynebahtı: Cezayir'de bir yer (İnebahtı).

Eynepazarı: Çanakkale-Biga'da karye.

Akbayan'ın Eynesil adının menşesine dair aktardığı, Umar'ın iddialarıyla aynı doğrultudadır. Ancak her iki çalışmada da Giresun-Bulancak arasındaki Ayvasıl köyü ile Giresun-Eynesil'in birbirine karıştırıldığı görülmektedir. Biri Giresun'un batısında, diğeri doğusunda kalan bu iki yer adı arasında bir bağlantının olmadığı, aslında Akbayan'ın tahrirlerden, "eyne" sözcüğünü içeren birçok yer adını "ine" ile bağdaştırıp, Osmanlıca yazılışı "İynesi-l/İnesi-l" şeklinde olan Eynesil'i "Ayovasil" ile ilişkilendirmesinden anlaşılmaktadır. Ayovasil ve Eynesil sözcükleri ad menşei itibarıyla tamamen ayrı kültürlerin ürünüdürler.

Eynesil'e ait 1515 Osmanlı tahrirlerinde, Eynesî köyünün çiftçi askerleri arasında İnebey adında bir şahsın torunlarının bulunduğu görülmektedir⁵⁶. Ayrıca, 1835 yılına ait Osmanlı nüfus kayıtlarında, Eynesil-Görece yöresinde "Eyneoğlu" adlı bir sülalenin olduğu görülmektedir⁵⁷. Bu sülalenin adı, geçmiş dönemlerde Türklerde sıkça kullanılan "Eyne" ve "Ayna" gibi kişi adlarından gelmektedir. Yörenin geçmişinde ve bugününde aynı adların yer ve sülale adlarında kullanılması rastlantı değildir. Türk boylarının ve boy beylerinin adları çoğu kez yer adlarının esin kaynağı olmuş, yer adlandırma tarzı gelenekselleşmiştir. Bu

1988, s. 250.

54 Mehmet Halit Bayrı, *Yer Adları ve Yer Adlarına Bağlı Folklor Bilgileriyle İstanbul*, Hayat yay., İstanbul 1951; Mehmet Halit Bayrı, "İstanbul İlinde Yer Adları X: Ayazmalar, Kaynaklar", TFA, II (1953),

55 Nuri Akbayan, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001, s. 14, 55, 83.

56 Mehmet Fatsa, 15. ve 16. Yüzyıllarda Giresun Kırsalının İdari ve Sosyal Tarihi, Giresun Belediyesi yay., Giresun 2005, s. 212.

57 Feridun Emecen-Ayhan Yüksel, *Görece Kazası Nüfus Defteri (1251/1835)*, Serander yay., Trabzon 2015, s. 207-368.

saiklerle Eynesil adı ile “Eyne/Ayna” isimleri arasında ciddi bir ilişki olduğu açıktır: Eynesî: Eyne’nin yeri. “Eyne”nin sonundaki “-sî”, aidiyet ekidir. Eynesil’e bağlı İshaklı köyünde geçmiş yüzyıllarda varlığı bilinen Eyne Camii ve yöredeki eski yerleşimlerden olan Aşağı Eyne, Yukarı Eyne, Eyne pazarı gibi yer adları bu durumun açıklayıcılarındandır⁵⁸.

Osmanlı’nın kuruluşundan önce, bölgenin Türkleşme sürecinde, tebaasıyla birlikte yöreye gelen ve yörede yurt kuran Çepni komutanı Eyne Bey, buranın kontrolünü ele geçirdiğinden, burası onun adıyla anılmıştır. Geçmiş yüzyıllarda, Anadolu’nun birçok yerinde “eyne/eğne” ile başlayan Türk topluluğu ve adını bu topluluktan alan yer adları bulunmaktadır. Eynellü kazası (Kangrı), Eynecik kasabası (Tekfurdağı sancağı), Eynegöl (Tekfurdağı sancağı), Eynegöl (Hüdavendigar, Aydın)⁵⁹, Eğnecik, Eğnelli, Eğnerce, Eyne Beğ köyü, Eyne Beğ kasabası, Eyne Beği köyü, Eyne Gülü köyü, Eyne Hacı Yörükleri, Eyne Kışlası mezrası, Eyne Han köyü, Eyne Mescidi köyü, Eyne Viranı köyü, Eynebeğ Öyüğü köyü, Eynegazi Hanı, Eynegöl Köyü, Eyneller Yörükleri, Eynelü Köyü, Eyneşe Köyü⁶⁰, Eyne Bey Hacılı, Eyne Beylü, Eyneller⁶¹, Eynelü, Eynişellü, Eynece (ince?) Karasu (Rumeli-Manastır vilayetinde nehir)⁶², Eyneabad (Aydın’da karye), Eynebazarı (Aydın’da kasaba)⁶³ ve Eynesil bunlara örnektir⁶⁴. Ayrıca, Tirebolu’daki İğnece, Bulancak’taki İnece köyleri de “eyne” kökü ile yakından ilişkilidir. Bu adlar, muhtemelen bu köylerde yaşamış olan “Eyne” adlı, nüfuzlu kimselerden esinlenerek konulmuştur.

Osmanlı Devleti’nin bazı eyaletlerinde, 1514-1556 yılları arasındaki geçen “eyne” ile ilgili yer adları şunlardır⁶⁵:

Eynel k., Yörükân-ı Kocacık: TD 222/24

Eynelfakih k., Varna kz., Silistre l.: TD 370/421

Eynelfakih k., Yörükân-ı Tanrıdağı: TD 230/144

Eynelkuyusu mz., Varna kz., Silistre l.: TD 370/422

Eyneller/Kara Osmanobası k., Dubniçe n., Ilıca kz., Köstendil l.: TD 267/314

Eynelli k., Çatalca n., Çatalca kz., Tırhala l.: TD 101/254

58 Şükrü Çoban, 1953 Kozlu Doğumlu, Öğretmen (Kişisel Görüşme: 01.01.2017).

59 Ahmet Vefik, Lehçe-i Osmanî-I, Matbuat-ı Amire, İstanbul 1293, s. 113.

60 Yusuf Halaçoğlu, Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar-VI, TTK Basımevi, Ankara 2009, s. 2570, 2580-2581.

61 Orhan Sakin, Anadolu’da Türkmenler ve Yörükler, Toplumsal Dönüşüm yay., İstanbul 2006, s. 161.

62 Ahmet Vefik ve Şemseddin Sami gibi, Ahmet Rifat da çalışma Giresun’daki Eynesil’den bahsetmez, ancak içinde “eyne” geçen yer adlarını naklederler; Ahmet Rifat, Lügat-i Tarihiyye-I, Bab-ı Ali civarında Ebussuud caddesinde 72 numaralı Mahmut Bey’in matbaasında ta’b olundu, İstanbul 1299, s. 337, 338.

63 Ali Cevad, Coğrafya-i Osmanî, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul 1313, s. 140-141.

64 L. N. Lezina-A. V. Superanskaya, Türk Onomastikası, Çin’den Viyana kapılarına Kadar Bütün Türk Halkları, Selenge yay., İstanbul 2009, s. 246.

65 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Yer Adları-I (Rumeli Eyaleti: 1514-1550), (Haz. Ahmet Özkılınç vd.), Ankara 2013, s. 264.

Eynelli k., Yörükan-ı Ofçabolı: TD 224/7

Eynelli k., Yörükan-ı Selanik: TD 225/42

Eynelli k., Yörükan-ı Vize: TD 226/10

Eynelobası k., Florina kz., Solkol, Paşa l.: TD 235/103

Eynelobası k., bk. İstonile k., Badracık n., Badracık kz., Tırhala l.

Eynesi k., Edirne n., Edirne kz., Sağkol, Paşa l.: TD 370/11

Buzeyne mz., Mercü'l-Kıblı ve's-Şimali n., Şam l., Arab vt.: TD 401/108⁶⁶

“Eyne”den türemiş pek çok yer adı, Anadolu’nun farklı yerlerinde halen varlığını sürdürmektedir:

Eynehan: Afyon/İhsaniye.

Eyneagzı: Tokat/Niksar.⁶⁷

Eyne Gazi: Kütahya merkez.

Eyne Gazi: Samsun/Bafra.

Eyhehan: Uşak merkez.

Eynekaraca-Samsun/Ladik.

Eynel: Samsun/Ayvacık.

Eynelli: Niğde Çamardı.

Eynelli: Yozgat/Akdağmadeni.

Eynez: Manisa/Soma.⁶⁸

Eynesür: Tokat/Niksar.⁶⁹

66 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Yer Adları-II (Anadolu, Karaman, Rum, Diyarbakır, Arap ve Zülkadriye Eyaletleri 1530-1556 Şam ve Halep dâhil), Haz. Ahmet **Özkılınç** vd., Ankara 2013, s. 282.

67 İçişleri Bakanlığı, Köylerimiz, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1968, s.219.

68 Yücel Yalman, Köy Köy Türkiye, İki Nokta yay., İstanbul 2003, s. 261.

69 Köyün adı 1950’li yıllarda değiştirilerek Yeşilkaya yapılmıştır. Bu köyü 1800’lerde Giresun-Eynesil ilçesinden gelen göçmenlerin kurulduğu bilinmektedir. Tokat’taki Eynesür köyü ile Giresun’un Eynesil ilçesinin köklü bir tarihsel bağı vardır. Bugün Eynesil ilçesinde ve Niksar’ın Eynesür köyünde birçok sülale kendini Kürtünlü (Gümüşhane) olarak tanımlamakta, Güvenç Abdal Ocağı’na bağlılıklarını bildirmektedirler. Bkz. Coşkun Kökel, “Tokat Bölgesinde Yerleşik Bir Alevi Topluluk: Güvenç Abdal Ocaklıları-Kürtünlüler”, Tokat Tarihi ve Kültürü

Enver Paşa'nın 23 Aralık 1915'te yöreye dair yer adları değişikliği emrindeki listede, Eynesil'le ilgili bir değişiklik öngörülmemiştir⁷⁰.

Eyne, Türklerde Osmanlı öncesinde ve sonrasında sıkça kullanılan bir isimdir. Ahi beylerinin ve ordu komutanlarının içinde Eyne adını kullananlar çok olmuştur. 1389'da Kosova ve 1402'de Bayezit'la birlikte Ankara savaşlarına katılan ve daha sonra Bursa-Osmangazi'de "Merdivenli Medrese"yi yaptıran Osmanlı subaşlarından Eyne Bey bunlardan biridir. Türklerin, Eynesil'in adını buraya gelen Türk beyi Eyne'den esinlenerek verdikleri, gerçeğe en yakın sonuçtur. Eynesil'in adı, bölgedeki ilk tahrirlerden öncesine dayanmaktadır. Bölgeye ait ilk Osmanlı tahriri olan 1486 kayıtlarında, buranın adı "Eynesil" değil, "Eynesi karyesi"⁷¹ olarak geçmektedir. Kısacası adın orijinal hali Eynesi'dir. "Nesil" güzellemesi sonradan ortaya atılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Eynesil adının menşei konusunda ulaşılabilecek kaynak sayısı oldukça kısıtlıdır. Kaynak eksikliği, rivayetlerin çokluğuna ve çeşitliliğine neden olmuş ise de adın menşesine dair rivayetleri haklı kılmamaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kökeni Türkçe olmayan birçok yer adı bulunduğu malumdur. Ancak bugün anlamlandırılmayan her yer adını, ses benzerliğine dayanarak "yabancı kökenli" şeklinde sınıflandırmamak gerekir. Bununla birlikte, ses benzerliğinden yola çıkılarak, kaynak kısıtlılığının yol açtığı rivayetlere endekslenmesi de yer adlarına dair yanlış bilgilendirmeye neden olmaktadır. Neticede her iki girişimin sonucunda, Türkçe yer adlarında muhafaza edilmiş kültürel imgeler yok olmakla karşı karşıya gelmektedir. Bu durum, Türk tarihinde ciddi hasarlara yol açacağı gibi, okuru kronolojik tarihsellikten ve nesnel bilgiden uzaklaştırmaktadır.

Yer adları araştırılırken, tüm önyargılardan uzak ve şüpheli bir yaklaşımla, öncelikle araştırılacak yerin tarihsel kronolojisine ulaşılmalıdır. Ardından bu yer ve havalisinde yaşayan uygarlık veya topluluğun adı, siyasi liderleri, idari ve siyasi bağlılıkları, mensup oldukları kültür dairesi, sosyal yaşamlarındaki meşgaleleri, kullandıkları dil ve baskın karakteristik özellikleri tespit edilmelidir. Yazılı ve sözlü rivayetlere tanınacak gerçeklik payının, bir yer adının aydınlatılmasında en son hamle olması gerekmektedir.

Sempozyumu (25-26 Eylül 2014) Bildiriler", Cilt: 3, Yay. Haz. Ali Açikel vd., Salmat Basım Yayıncılık, Ankara 2015, ss. 47-64; Coşkun Kökel, "Tokat Bölgesinde Yerleşik Bir Alevi Topluluk: Güvenç Abdal Ocaklıları-Kürtünlüler", Alevilik Araştırmaları Dergisi, Sayı: 5 (2013), ss. 129-154.

70 Yüksel, "Doğu Karadeniz Araştırmaları", s. 37.

71 Fatsa, a.g.e., s. 211.

KAYNAKÇA

- AKBAYAR, Nuri, Osmanlı Yer Adları Sözlüğü, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001.
- AKBULUT, Ömer, Trabzon: Cumhuriyetten Evvel Tarih ve Valiler-I, (yayıncı yok), Trabzon 1955.
- AKBULUT, Ömer, Trabzon: Cumhuriyetten Önce Tarih ve Valiler, İstiklal Matbaası, Trabzon 1955.
- AKTEPE, Münir, "Tuzcuoğulları İsyanı", Tarih Dergisi, 3/5-6 (1953), ss. 21-52.
- AYGÜN, Necmettin, Onsekizinci Yüzyılda Trabzon'da Ticaret, Serander yay., Trabzon 2005.
- BAYKARA, Tuncer, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş-I, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay., Ankara 1988.
- BAYRI, Mehmet Halit, *Yer Adları ve Yer Adlarına Bağlı Folklor Bilgileriyle İstanbul*, Hayat yay., İstanbul 1951.
- BAYRI, Mehmet Halit, "İstanbul İlinde Yer Adları" (1.-12. Seri), Türk Folklor Araştırmaları, 37-51, (1952-1953).
- BIJIŞKYAN, P. Minas, Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası 1817-1819, Çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul Edebiyat Fakültesi yay., İstanbul, 1969.
- BIJIŞKYAN, P. Minas, Pontos Tarihi, Çev. Hrand D. Andreasyan, Çivi Yazıları yay., İstanbul, 1998.
- BİLGİN, Mehmet, Doğu Karadeniz Tarih Kültür İnsan, Serander yay., Trabzon, 2002.
- CEVAD, Ali, Coğrafya-i Osmanî, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul 1313.
- CİN, Mustafa, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun'da Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri", Yeşil Giresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun (Sempozyum Bildirileri), Ümit Ofset, Giresun 2003, ss. 165-172.
- CLAVİJO, Ruy Gonzales De, Anadolu, Orta Asya ve Timur, Çev. Ö. Rıza Doğrul, Ses yay., İstanbul, 1993.
- ÇADIRCI, Musa, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara 1991.
- ÇAKAR, Enver, "Halep Sancağında Türkçe Yer Adları", OTAM Dergisi, 11 (2000), ss. 83-107.

ÇOBAN, Şükrü 1953 Kozlu Doğumlu, Öğretmen (Kişisel Görüşme: 01.01.2017).

DEMİR, Necati, "Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Çepni Türkmenleri ile Güvenç Abdal Ocağı'nın Kuruluşu", GÜ. Türk Kültürü ve HBV Dergisi, 63 (2012), ss. 77-111.

DOĞANAY, Rahmi, Milli Mücadele'de Karadeniz, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2001.

EMECEN, Feridun, "15. ve 16. Asırlarda Giresun ve Yöresine Dair Bazı Bilgiler", OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (1989), ss. 23-40.

EMECEN, Feridun-Yüksel, Ayhan, Görele Kazası Nüfus Defteri (1251/1835), Serander yay., Trabzon 2015.

ERHAT, Azra, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.

FATSA, Mehmet, 15. ve 16. Yüzyıllarda Giresun Kırsalının İdari ve Sosyal Tarihi, Giresun Belediyesi yay., Giresun 2005.

FREELY, John, Türkiye Uygarlıklar Rehberi-2, Yapı Kredi Bankası yay., İstanbul 2000.

GOLOĞLU, Mahmut, Trabzon Tarihi, Ed. Veysel Usta, Serander yay., Trabzon 2000.

GÖKDAĞ, Bilgehan Atsız, "M.Ö. 2000'li Yıllardan Günümüze Giresun'daki Türk Varlığı", Giresun Tarihi Sempozyumu Bildirileri (24-25 Mayıs 1996), İstanbul 1997, ss. 25-49.

GÜNDÜZ, Tufan, Anadolu'da Türkmen Aşiretleri, Bilge yay., Ankara 1997.

GÜRSOY, Ahmet, "Giresun Kazası'nın Vilayet Oluşu", Yeşilgiresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun, (Sempozyum Bildirileri), Ümit Ofset, Giresun 2003, ss. 97-102.

HACIFETTAHOĞLU, İsmail, Sakarya Şehidi Binbaşı Hüseyin Avni Bey, Atlas yay., İstanbul 2003.

HALAÇOĞLU, Yusuf, Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar-VI, TTK Basımevi, Ankara 2009.

İçişleri Bakanlığı, Köylerimiz, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1968.

KARA, İsa, Giresun Üzerine, Karahan Matbaacılık, İstanbul 2008.

KAYA, Mevlüt, "Göreleli Rüstemzade Abdülhamid'in Mektuplarında Askerlik ve Sosyal Hayat", Uluslararası Tarih ve Gelecek Dergisi, 2/3 (2016), s. 117-144.

KAYA, Mevlüt, Çepniler Tarihi Serüveni ve Giresun-Espiye Yöresinin Kültür Kökenleri, Togan yay., İstanbul 2011.

KOCA, Sinan, Görele Yöresi Ağızları, Görele Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

KÖKEL, Coşkun, “Tokat Bölgesinde Yerleşik Bir Alevi Topluluk: Güvenç Abdal Ocaklıları-Kürtünlüler”, Alevilik Araştırmaları Dergisi, 5 (2013), ss. 129-154.

KÖKEL, Coşkun, “Tokat Bölgesinde Yerleşik Bir Alevi Topluluk: Güvenç Abdal Ocaklıları-Kürtünlüler”, Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu (25-26 Eylül 2014) Bildiriler, Cilt: 3, Yay. Haz. Ali Açık vd., Salmat Basım Yayıncılık, Ankara, 2015, ss. 47-64.

Köseoğlu Osman’ın Hatıratı, Ziya Köse Arşivi, Eynesil 2016.

LEZİNA, L. N.-Superanskaya, A. V., Türk Onomastikası, Çin’den Viyana Kapılarına Kadar Bütün Türk Halkları, Selenge yay., İstanbul 2009.

MACAULAY, Rose, Trabzon Kuleleri, Çev. Billur C. Tiğrek, Tüm Zamanlar yay., İstanbul, 1995.

ÖKSÜZ, Melek, 1746-1789 Tarihleri Arasında Trabzon’da Sosyal Ve Ekonomik Hayat, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2004.

ÖZGENÇ, Emine, Eynesi Ana, Akçağ yay., Ankara 2015.

ÖZTÜRK, Özhan, Karadeniz Ansiklopedisi-1, Heyamola yay., İstanbul 2005.

RİFAT, Ahmet, Lügat-i Tarihiyye-I, Bab-ı Âli civarında Ebussuud caddesinde 72 numaralı Mahmut Bey’in matbaasında ta’b olundu, İstanbul 1299.

SAKİN, Orhan, Anadolu’da Türkmenler ve Yörükler, Toplumsal Dönüşüm yay., İstanbul 2006.

SALTIK, Veli, Çepniler ve Güvenç Abdal Ocağı, Özdoğan Matbaası, Ankara 2016.

SAMİ, Şemseddin, Kâmusu’l Alâm, Cilt: 2, Mihvan Matbaası, İstanbul, 1896.

SAMİ, Şemseddin, Kâmusu’l Alâm, Cilt: 5, Mihvan Matbaası, İstanbul, 1896.

SEZEN, Tahir, Osmanlı Yer adları, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yay., Ankara 2006.

SHERİDAN, Clare, Sade Türk Kahvesi, Arion yay., İstanbul, 2004.

STRABON, Antik Anadolu Coğrafyası, Arkeoloji ve Sanat yay., İstanbul 1993.

SÜMER, Faruk, Çepniler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay., İstanbul 1992.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Yer Adları-I (Rumeli Eyaleti: 1514-1550), (Haz. Ahmet **Özkılınç** vd.), Ankara 2013.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Yer Adları-II (Anadolu, Karaman, Rum, Diyarbakır, Arap ve Zülkadriye Eyaletleri 1530-1556 Şam ve Halep dâhil), Haz. Ahmet **Özkılınç** vd., Ankara 2013.

UMAR, Bilge, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1993.

USTA, Veysel, Anabasis'ten Atatürk'e Seyahatnamelerde Trabzon, Serander yay., Trabzon, 1999.

VEFİK, Ahmet, Lehçe-i Osmanî-I, Matbuat-ı Amire, İstanbul 1293.

YALMAN, Yücel, Köy Köy Türkiye, İki Nokta yay., İstanbul, 2003.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, Ordu Tarihinden İzler, Fast Yayıncılık, İstanbul 2000.

YÜKSEL, Ayhan, "Görel: Coğrafyası, Tarihi ve Tarihi Şahsiyetleri", Görel Kültür Sanat Sempozyumu (20 Aralık 2003 Bildiriler), ed. S. Çiçek vd., Melisa Matbaacılık, İstanbul 2005, ss. 1-28.

YÜKSEL, Ayhan, Doğu Karadeniz Araştırmaları, Kitabevi yay., İstanbul 2005.

YÜKSEL, Ayhan, Giresun Tarihi Yazıları, Kitabevi yay., İstanbul, 2000.

438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri-I (937/1530), Haz. Ahmet **Özkılınç** vd., T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yay., Ankara 1993.